

Prema iznesenom vidi se, da prof. Stevanović nije naveo uvjerljivih dokaza za tezu, da je oblik futura I. složenica. Sastavljeno pisanje futura I. pojavilo se očito preslikavanjem izgovora, a ne na osnovu uvjerenja, da je to složenica. Pitanje je samo, dokle treba ići za izgovorom i ne treba li ovdje čuvati sastavne dijelove složenoga glagolskog vremena. Kad se dakle prof. Maretić na 33. strani svoje »Gramatike i stilistike« god. 1931. izjasnio za odvojeno pisanje futura I., premda je tadašnji službeni pravopis propisivao sastavljeno pisanje, borio se on samo za jedinstveno provođenje principa, da se enklitika ne piše zajedno s riječju, koja je pred njom.

Ne bih još jednom govorio o svemu tome, da prof. Stevanović nije na to utrošio preko 16 strana »Našega jezika«. Ne volim uopće polemizirati o takvim stvarima, jer to uvijek stvara nelagodnu atmosferu. No bez ponovnog osvrta na Stevanovićevu argumentaciju moglo bi se učiniti, kao da smo ostali bez riječi pred jačinom njegovih argumenata. A baš je suprotno istina: u svojoj replici prof. Stevanović nije uspio oboriti ni jedan od osnovnih argumenata u ova četiri pitanja, o kojima raspravljamo. Stoga je i posve jasno, što je pravopisna i jezična praksa u prva tri pitanja u skladu s mojim izlaganjem, koje doduše nije samo moje, a i u četvrtom pitanju, t. j. u pisanju futura I., već je Pravopisna komisija usvojila zaključak, po kojem su obadva načina pisanja usvojena za zajednički pravopis, t. j. nije se mogla dokazati prednost sastavljenog pisanja nad odvojenim. Za dvostruko rješenje odlučila se Pravopisna komisija zapravo zbog dugotrajne dvostruke pravopisne prakse.

Treba uvijek imati na umu, da će se Novosadski zaključci o jeziku i pravopisu moći uspješno provesti samo u atmosferi snošljivosti, nenametanja i potpune jednakosti.

PITANJA I ODGOVORI

PREHRANA, ISHRANA, DOHRANA, PRIHRANA

Već je prošlo prilično vremena, otkako je jedan liječnik zamolio uredništvo »Jezika«, da objasni u svojem časopisu »značenja i upotrebu ovih riječi medicinske terminologije: prehrana — ishrana, dohrana — prihrana, prehraniti — ishraniti, dohranjivati — prihranjivati«. Zbog obilja drugih poslova stigao je ovaj zadatak tek sada na red. No prije ulaženja u samo raspravljanje potrebno je reći nešto načelno, što uopće vrijedi za sve terminološke izraze, koji su zasnovani na našoj leksičkoj osnovi. Kad god po-

stoje neke srodne narodne riječi, koje u terminologiji poprimaju neka specijalna značenja, za određivanje tih specijalnih značenja mjerodavni su u prvom redu stručnjaci dotične struke, poglavito njezini pisci i naučni predstavnici, a jezikoslovcu pripada samo briga, da utvrdi, jesu li ti nazivi upotrebljeni u narodnom duhu i jezičnoj pravilnosti. Tako i za ove spomenute riječi srodna značenja (*prehrana, ishrana, dohrana, prihrana*) jezikoslovac će dobro znati, kakvo im je značenje u narodnom jeziku, ali kakvo im je značenje i upotreba u medicinskoj terminologiji, za to on treba da po-

gleda medicinske priručnike. Pri svim dale terminološkim problemima potrebna je suradnja stručnjaka i jezikoslovca. Samim stručnjacima prijeto često opasnost, da se ogriješe o jezičnu pravilnost, a samim jezikoslovcima može se desiti, da zalutaju zbog nedovoljna poznavanja dotične struke pa da donesu jezično pravilna, ali stručno neprecizna ili neprihvatljiva rješenja.

No još nešto treba da imamo na umu, kad govorimo o terminološkim izrazima u hrvatskom ili srpskom jeziku. Kao što je svima poznato, naša se znanstvena terminologija utvrdila u osnovnim linijama u 19. stoljeću, kada su Hrvati i Srbi živjeli u različnim državnim jedinicama, pa su se tako razvili mnogi različni terminološki izrazi, jedni u Hrvata, a drugi u Srba. O tim terminološkim dvostrukostima raspravljalo se i na Novosadskom sastanku u prosincu 1954., pa je u 6. točki zaključaka naglašeno, da je »pitanje izrade zajedničke terminologije problem, koji zahtijeva neodložno rješenje« i da je »potrebno izraditi terminologiju za sva područja ekonomskog, naučnog i uopće kulturnog života«. A u 9. točki spomenutih zaključaka rečeno je, da će komisije za izradu terminologije odrediti naša tri sveučilišta (u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu), dvije akademije (u Zagrebu i Beogradu) i Matica Srpska u Novom Sadu i Matica Hrvatska u Zagrebu. Dok se taj posao ne obavi (a on još nije ni započet), nesmetano žive i upotrebljavaju se slobodno i hrvatska i srpska terminologija kao i dosad. Tako je nedavno izdao u Beogradu prof. Aleksandar Kostić omašan »Medicinski rečnik« (1956); u kojem su medicinski nazivi protumačeni u pet jezika: na latinskom, engleskom, njemačkom, francuskom i srpskom. Kao što pokazuje odjeljak »Srpski registar-rečnik«, autor je u tom rječniku pocrpao srpske terminološke izraze, što je sasvim pravilno i dopušteno, ako se želi prikazati samo srpska medicinska terminologija. No bilo bi potrebno u sistematskom djelu prikupiti i suvremenu hrvatsku medicinsku terminologiju, jer je Nemičićev »Medicinski rječnik« iz god. 1913. dobrim dijelom zastario, pa bi se na

temelju takva priručnika moglo pristupiti izradi zajedničke terminologije po načelu jezične pravilnosti i narodnog duha. Dok se to ne izvrši, pojavljuje se i jedno i drugo, pa i oboje, što kadšto izaziva i poteškoće. No dok to stručnjacima ne smeta, ne će smetati ni drugima. U tome je možda i razlog, što se spomenuta komisija nije još ni formirala.

No da prijedemo već na stvar! Najprije je potrebno odgovoriti, što glagoli *prehraniti*, *ishraniti*, *dohraniti*, *prihraniti* znače u našem narodnom i književnom jeziku. Glagol *prehraniti* po svjedočanstvu Akademijina Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika ima osnovno značenje *hraneći održati u životu*, na pr. *Tko će majku staru prehraniti*. Vrlo je zgodan i Ljubišin primjer: *Rakiju preprodajem, da djecu prehranim*. S tim se podudara i primjer iz Šenoine »Kananinčeve ljubovce«, koji sam dobio ljubaznošću prof. Benešića, urednika Rječnika hrvatskoga književnog jezika: *Ostarjeli ste, nemate se čim prehraniti, za posao su vam se ruke ukočile* (Binoza, VII, 234). Glagol *ishraniti* po istom Akademijinu Rječniku znači *hranom uzdržati*, na pr. *I tvojega ždrala ishraniti* (narodna pjesma), ali po Broz-Ivekovićevu Rječniku hrvatskoga jezika znači i *ugojiti*, kao što pokazuje primjer iz Rječnika: *Svinje, koje se među na žir, gdje su već jedne ishranjene*, ali i primjer iz Đalškoga: *Izgledao je uvijek krasno ishranjen, sav rumen*. (I taj primjer, kao i ostali iz hrvatskih pisaca, uzet je iz građe spomenutog Benešićeva rječnika). Glagol *dohraniti* znači *hraniti do nekoga časa* (*Tko l' će babu hljebom dohraniti?*), a i *hraniti do smrti, do kraja*, po svjedočanstvu prof. Hamma za Slavoniju (*uzeti na dohranu*). U drugoj svojoj varijanti glagol *dohraniti* znači *ne pustiti, da što propadne, pogine*, na pr. *Svoj miraz do svoje smrti dohrani!* (Bogišić). I napokon glagol *prihraniti* ima također dva značenja: po Akademijinu Rječniku *hraniti u maloj mjeri*, na pr. *Rojeve moramo medom prihranjivati*, i po Broz-Ivekovićevu Rječniku *hraniti do nekog određenog vremena*, na pr. *prihraniti pečenicu*. No i u

ovom posljednjem slučaju ipak nije težište na vremenskom određenju, nego na prihrani u maloj mjeri. Prema tim osnovnim značenjima glagolâ slično značenje dobivaju i imenice *prehrana*, *ishrana*, *dohrana* i *prihrana*, odnosno imenice *prehranjivanje*, *ishranjivanje*, *dohranjivanje*, *prihranjivanje*. Tako čitamo u Ujevića: A ipak srce je toliko vezano za *prehranu*, da se kod izbora bračne drugarice ... najčešće tražila i traži još i sada dobra kuharica (*Ljudi za vratima gostionice*, 13). U Nehajeva nalazimo ovu potvrdu: treba se brinuti za *prehranu* ljudi i konja (*Uuci*, 3, 10). Zanimljivo je, da u Benešićevoj građi za Rječnik hrvatskoga književnog jezika od Mažuranića do Gorana Kovačića ne nalazimo potvrđâ za riječi *ishrana*, *dohrana*, *prihrana*, a ne nalazimo ih ni u Broz-Ivekovićevu Rječniku. U Benešićevu Hrvatsko-poljskom rječniku, u Dayre-Deanović-Maixnerovu Hrvatskosrpsko-francuskom rječniku i u Ristić-Kangrginu Rečniku srpskohrvatsko-nemačkog jezika nalazimo samo imenice *prehrana* i *ishrana*, dakako uza sve spomenute glagole osim glagola *prihraniti* u Benešića. Sve nam to govori, da su to više književne nego narodne riječi.

Ako pak pogledamo spomenute medicinske terminološke rječnike, ne ćemo se mnogo pomoći u ovom pitanju. U Nemičićevu Rječniku riječ *Ernährung* je protumačena kao *hranjenje*, *hranidba*, *hrana*, a u Kostićevu Medicinskom rečniku riječ *nutritio* prevedena je kao *ishranjivanje*, *ishrana*. Pri riječi *prehrana* upućuje autor na riječ *ishrana*, a uz nju navodi samo *nutritio*. Riječi *dohrana* i *prihrana* u tom rječniku ne nalazimo, a uz glagol *prihranjivati* navodi se medicinska specifičnost: *dodavati odojčetu i druge hrane sem mleka*. Prema tome iz tih medicinskih rječnika saznajemo vrlo malo.

Ipak na temelju svega, što je rečeno, može se zaključiti, da riječi *prehrana*, *prehraniti*, *prehranjivati* treba pretežno upotrebljavati u značenju *hranom održati u životu*, a riječi *ishrana*, *ishraniti*, *ishranjivati* u zna-

čenju *hranom gojiti*, *ugojiti*. I nadalje, riječi *dohrana*, *dohraniti*, *dohranjivati* treba pretežno upotrebljavati u značenju *hraniti do nekoga časa*, *do smrti*, a riječi *prihraniti*, *prihranjivati* u značenju *hraniti u maloj mjeri*, što dakako traje neko kraće vrijeme. U medicinskoj terminologiji ta značenja mogu dobivati i specijalne oznake (kao što je na pr. dodavanje dojenčetu i druge hrane osim mlijeka), no te specijalnosti ne smiju biti suviše udaljene od osnovnog značenja.

Ljudevit Jonke

OGRJEV, SVIJETLO ILI OGREV. SVJETLO?

Jedan nas pretplatnik moli, da mu objasnimo, »da li je pravilan izričaj *ogrev* i *svijetlo*, kako traži Boranićev Pravopis, ili *ogrjev* i *svjetlo*, kako često nalazimo u novinama. Čini se, da riječ *ogrev* ne trpe u našim novinama, a ni na nekim drugim mjestima; kao primjer navodim natpise u Oktogonu, gdje se ta riječ piše čak i u dva oblika: *ogrjev* i *ogrijev*, no nikako u Boranićevu obliku. Za riječ *svijetlo* rekao bih, da je prešla u *svjetlo* nakon prošlogodišnjeg broja *Jezika*, u kojem Alija Nametak predlaže, da se javno prodiskutira o tome, kako glasi ta riječ u ostalim ijekavskim govorima i ne bi li se možda u novi pravopis mogao unijeti samo lik *svjetlo*.«

Riječ *ogrjev* zapisana je tako u Karadžićevu, Broz-Ivekovićevu i Akademijinu rječniku našega jezika, dakle u temeljnim rječnicima hrvatskoga ili srpskoga jezika. Tako ju je unio i dr. Ivan Broz u svoj »Hrvatski pravopis« god. 1892., pa je tako bila zabilježena i u svim izdanjima Boranićeva »Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika« osim u posljednjem god. 1951., gdje je zabilježeno *ogrev*. Prema Karadžiću, Brozu i prema devet izdanja Boranićeva Pravopisa riječ *ogrjev* je popularizirana i uvedena u takvom obliku i u većinu naših dobrih dvojezičnih rječnika. I to ne samo u Benešićev »Hrvatsko-poljski rječnik«, koji je izišao god. 1949., nego i u Hurmov »Njemačko-hrvatski rječnik« (s. v. Heizmaterial), koji